

**SCIENTIFIC PAPERS
OF THE UNIVERSITY OF PARDUBICE
Series C
Institute of Languages and Humanities
5 (1999)**

**CHVÁLA KULTURNÍ ANTROPOLOGIE
/rozhovor se Zdeňkem Salzmannem/**

Slovo *chvála* v nadpisu literárních děl dříve znamenalo zvláštní pochvalu a oslavu něčeho, popřípadě někoho. Mohla se také oslavovat nějaká lidská vlastnost. Chvála vyzdvihovala něco mimořádného, důležitého, významného, co zasluhovalo zvláštní pozornost a co mělo vstoupit do obecného povědomí.

Také kulturní antropologie jako věda o člověku a jeho kultuře, o národech a etnikách celého světa bez ohledu na to, zda mají psanou formu jazyka či nikoliv, si podobnou chválu i pozornost zasluhuje. V našich poměrech se tato široce koncipovaná sociokulturní věda dlouho vyskytovala na okraji. Na některých univerzitách se již součástí repertoáru humanitních věd stala. Jinde se k jejímu zavedení připravují.

Určitou událostí pro Ustav jazyků a humanitních studií Univerzity Pardubice jsou rovněž přednášky amerického profesora českého původu Zdeňka Salzmann /1925/ o lingvistické antropologii a indiánech Severní Ameriky.

Pražský rodák Zdeněk Salzmann roku 1947 odjel studovat do Spojených států amerických jazykovědu. Hlásí se k tradicím Pražského lingvistického kroužku, který již v třicátých letech pronikl do světové lingvistiky. Již od počátku studií na univerzitě ve státu Indiana prováděl terénní výzkumy mezi Severními Arapahy ve státě Wyoming. Je mimo jiné autorem arapažské abecedy a slovníku. V osmdesátých letech se pak výrazně zasloužil o záchranu arapažského jazyka, ohroženého silným vlivem angličtiny. Kromě toho studoval způsob života a kulturu indiánů Navajo a Hopi na jihozápadě USA. Mezi jeho vědeckými aktivitami nechybí ani evropská studia. Zdeněk Salzmann přednášel od roku 1968 kulturní a sociální antropologii na Massachusettské univerzitě v Amherstu, odkud odešel na odpočinek.

Po roce 1989 se profesor Salzmann znovu vrací do Prahy a přednáší na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy i v jiných vzdělávacích institucích. Jeho přednášky vzbuzují značný zájem posluchačů nejen pro obsah, ale také pro svěží, neotřelé a vtipné podání.

O kulturní antropologii vznikají na některých univerzitách sny, že se podaří zavést její výuku do vzdělávacích programů. Ani Univerzita Pardubice není výjim-

kou. Následující rozhovor lze chápat nejen jako chválu této sociokulturní vědy, nýbrž i jako manifest, v jehož podtextu je přání, aby se sen o ní vyplnil.

B.Š.: Jak ses dostal za indiány, respektive na antropologii?

Z.S.: Jestli dovolíš, tak na tuhle první otázku odpovím podrobněji a uvedu osobní data. Už jako student gymnázia v Truhlářské ulici v Praze jsem měl velký zájem o češtinu a obecnou jazykovědu. Někdy v roce 1943 jsem si nějak zařídil - nepamatuji si už jak - že mi Pražský lingvistický kroužek posílal oznámení a pozvánky na přednášky členů, které se konaly zhruba jednou za měsíc na Národní třídě blízko Perštýna. Chodilo tam na přednášky v průměru jen asi patnáct lidí, ale byla to esa české lingvistiky a literární vědy: Bohuslav Havránek, Vladimír Skalička, Josef Vachek, Bohumil Trnka, Jan Mukařovský, Felix Vodička, Jindřich Honzl a jiní. Co jsem tam jako septimán dělal, nemohl bych dnes ani s velkou námahou vysvětlit. V únoru 1944 mi došla pozvánka na přednášku profesora Skaličky, předního českého ugrofinisty a jazykového typologa: bude mluvit 13. března na téma *O gramatické stavbě čínštiny*. Zašel jsem tehdy do univerzitní knihovny v Klementinu, vypůjčil si několik anglických a německých knih o čínštině a pečlivě je studoval. A když se pak po Skaličkově přednášce profesor Havránek zeptal, kdo by chtěl začít s diskusí, zvedl jsem ruku. Konkurenci jsem mimochodem snad ani žádnou neměl. Co jsem tenkrát k té přednášce poznamenal, už si nepamatuji, ale nebyla to asi hloupost, protože se mě po schůzi Skalička zeptal, jaké odborné knihy čtu, a poradil mi, co bych v budoucnosti číst měl. Večer po deváté jsem jel tramvají domů a byl jsem tak radostně vzrušen ze svého prvního vědeckého vystoupení, že jsem si v Klimentenské ulici, hned vedle našeho domu, dal tři malá piva. Když jsem pak běžel do druhého patra našeho domu, upadl jsem na schodech a udělal si kolem pravého oka takovou modřinu, že se mi kamarádi dva týdny smáli.

B.Š.: Co má tohle všechno společného s antropologií a indiány?

Z.S.: Brzy se k tomu dostanu. Hned po válce jsem se zapsal na Karlovu univerzitu a navštěvoval jsem tu mimo jiné přednášky profesora Trnky, Vachka a Skaličky. Ale v Praze jsem nedostudoval. V létě 1947 jsem doprovázel skupinu amerických studentů po Československu jako tlumočnick. Dělal jsem to bez peněžité odměny, jen abych se pocvičil v angličtině. A ti studenti se za mne přimluvíli u organizace World Student Service Fund v New Yorku, aby mě pozvala na tři měsíce do Spojených států. Tato organizace vybírala na amerických středních a vysokých školách příspěvky pro evropské univerzity postižené válkou. Já jsem dělal krátké neformální přednášky o tom, jak to mají čeští studenti těžké po šesti letech zavřených univerzit. Za tuto službu mi sice WSSF neplatil, ale dával mi malé kapesné a hradil mé cestovní výdaje. Mou funkci cestujícího sekretáře (traveling secretary) mi WSSF prodloužil pak ještě o dva měsíce do konce ledna, a v prosinci jsem se rozhodl, že když už tak daleko z Prahy jsem, měl bych alespoň jeden semestr ve Spojených státech na univerzitě studovat. Byl tu ale problém: neměl jsem na to peníze, a příbuzné, na které bych se tam mohl obrátit, také ne. A tak jsem v prosinci napsal profesoru Skaličkovi, zda by mi nedal doporučení, které by mi k nějakému stipendiu pomohlo. On se na mne zřejmě dobře pamatoval a napsal Ro-

manu Jakobsonovi na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, aby mi pomohl. Jakobson byl jedním ze zakládajících členů Pražského lingvistického kroužku, ale jako Žid musel v roce 1939 opustit Československo, aby si zachránil život, a od roku 1942 žil ve Spojených státech. Jakobson byl už tehdy i ve Spojených státech a po telefonu mi zajistil stipendium na státní univerzitě ve státu Indiana (Bloomington, IN), kde byla výborná lingvistika.

B.Š.: Univerzita v Bloomingtonu je mi velmi sympatická, i když jsem tam zatím nepobýval. Působil tam totiž významný americký folklorista Stith Thompson, proslulý mimo jiné svým šestisvazkovým dílem *Motif-index of Folk-Literature*. Tento úctyhodný motivický rejstřík je dodnes užitečnou pomůckou pro literární a folklorní komparatistiku. Promiň, že jsem tě přerušil. Co bylo dál?

Z.S.: Shodou okolností tam byl známý lingvista Carl F. Voegelin přednostou katedry antropologie. Jako hlavní redaktor známého vědeckého časopisu *International Journal of American Linguistics* podporoval hlavně studia indiánských jazyků. Redaktorství časopisu převzal Voegelin po slavném Franzi Boasovi, který zemřel roku 1942. Protože jsem byl hned od února 1948 přijat na Indianě jako postgraduální student, rozhodl jsem se, že tam zůstanu a udělám si americký doktorát. A když jsem se na jaře 1949 měl rozhodnout o tématu své disertační práce a navrhl jsem něco z oboru českého jazyka nebo české kultury, Voegelin mi na to řekl něco v tomto smyslu: *Neblázni, nemáš na léto peníze; já ti opatřím peníze, abys jel tohle i příští léto do Wyomingu a jako svou disertaci provedeš analýzu jazyka Arapahů a popíšeš jeho strukturu, o které toho doposavad jen málo víme*. Tak jsem nakonec udělal doktorát z antropologie (v americkém smyslu), procvičil se v lingvistice a začal také svá indianistická studia, ve kterých jsem později pokračoval i jako konzultant kmenové rady Arapahů. Jako folklorista (což byl můj vedlejší univerzitní předmět) bych chtěl poukázat zpátky na tu schůzi Pražského lingvistického kroužku v březnu 1944 - ta to vlastně nepřímo způsobila - pořekadlem *Líná huba holé neštěstí*. Promiň mi, kolego, že jsem si tolik zavzpomínal.

B.Š.: To bylo velmi zajímavé. Mohu říci, že osud ti byl vždy příznivě nakloněn. Dovedeš se hbitě pohybovat v různých kulturních prostředích, a přitom uplatňuješ i svou vědeckou zvědavost. Zabýváš se hlavně jazykovou komunikací, respektive tématem jazyk, kultura a společnost. Zažil jsi někdy při svých výzkumech nebo putování kulturní šok?

Z.S.: Ani snad ne, nepamatuji se. Ne proto, že jsem byl protřelý světem, ale jako student antropologie jsem četl o různých kulturách světa, a tak jsem věděl, že se alespoň na povrchu kultury hodně liší a že lze leccos očekávat. Z těch několika málo překvapení, která jsem zažil, bylo například to, že starší Arapahové rádi jedli štěňátka. Byla to jedna z jejich kulturních adaptací. Když koncem osmdesátých let 19. století bizoni, kterých bylo na Velkých pláních miliony, se stali vzácní, dostávali Arapahové přiděl masa - byla to libra (454 kg) na osobu na týden. To bylo na lidi, kteří donedávna měli bizoního masa téměř neomezeně, tak málo, že si svůj jídelníček začali vylepšovat štěněcím masem. Protože psy nekleštili, kontrolovali tímto novým zvykem počet psů. Dovedu si představit, že pokud by Arapahové štěňata nebyli jedli,

typická arapažská rodina by se dnes mohla skládat z otce, matky, čtyř dětí a řekněme dvěstě šedesáti psů. Rezervace by tak trochu připomínala dnešní Prahu.

B.Š.: Kolegové z příbuzných oborů se mě občas ptají, kam v širokém repertoáru různých věd patří americká antropologie. Jak bys na tuto otázku odpověděl?

Z.S.: Trochu jsi mi pomohl tím, že ses zeptal na americkou antropologii. O té už něco vím. Obsah slova *antropologie* v češtině není v současné době jednoznačný a nechtěl bych se do té rozkolísané situace zaplést. Na druhé straně ale nebude jednoduché americkou antropologii umístit v repertoáru věd, a to proto, že americká antropologie je soubor několika podoborů. Jinými slovy: my máme ve Spojených státech pro to, čemu říkáme *anthropology*, jednu katedru (*department*), zatímco vy jich máte několik (katedru antropologie, archeologie a etnologie nebo kulturní antropologie). Americká antropologie má čtyři hlavní podobory: fyzickou neboli biologickou antropologii, archeologii, kulturní (sociální) antropologii a lingvistickou antropologii. Navíc je možno přidat antropologii aplikovanou neboli užitou, ať už se v praxi užívá vědomostí z kteréhokoliv podoboru uvedeného výše.

Začneme s fyzickou antropologií. Ta by se dala stručně definovat jako ta část antropologie, která se zabývá studiem vývoje člověka od těch rodů a druhů, které současné lidi předcházely (například australopitékové), a studiem jeho fyzických (tělesných) variací (členové některých afrických národů mají velmi vysoké postavy, například Dinkové, zatímco Eskymáci jsou malí a zavalití - běží tu o fyzickou adaptaci k podnebí). Dá se proto říct, že fyzická (biologická) antropologie je jedna z přírodních věd.

Archeologie je věda zkoumající pozůstatky lidské činnosti v minulosti. V poslední době se soustřeďuje více na minulé sociokulturní systémy jako dynamické celky než na jednotlivá naleziště a specifické artefakty, jejich datování a klasifikaci. Jde o tzv. *novou* archeologii. Dalo by se proto říci, že archeologie je v zásadě kulturní antropologie promítnutá do minulosti a jako taková je jednou z věd společenských. K těm patří ovšem také kulturní (sociální) antropologie, která je navíc i vědou behavioristickou, protože studuje chování - ne chování jednotlivců, ale chování, které se očekává od členů té které společnosti. Pokud ale antropolog studuje to, čemu se v komplexních společnostech říká umění, hudba a ústní slovesnost (například mytologie), soustřeďuje se na témata, která se zpravidla řadí k vědám humanitním.

A teď už zbývá jen lingvistická antropologie. Pokud jde o schopnost řeči jako součásti genetické výbavy lidí a studium anatomických změn v lidském mozku a hlasovém ústrojí, dotýká se lingvistická antropologie biologie, tj. přírodní vědy. Pokud jde o vztah mezi jazykem a kulturou, jazykem a společností a o kulturně specifické užívání řeči, pokládá se lingvistická antropologie za vědu společenskou a behavioristickou. A pokud jde o ústní slovesnost a umění mluveného slova, nacházíme se v humanitních studiích.

B.Š.: Zde musíme upřesnit otázku charakteru a funkce humanitních věd. V anglosaských zemích se uplatňuje dichotomie *science* (sem se zařazují přírodovědné obory a jejich teoretický základ včetně matematiky a logiky) a *humanities* (tedy humanitní obory). Jde v podstatě o dvojí model vědecky pěstovaných aktivit. Ovšem všechny obory mají obecně kulturní poslání. - A teď mi prosím řekni, zda existují

nějací američtí antropologové, kteří jsou schopni všechny tyto různé přístupy ke studiu člověka zvládnout.

Z.S.: Několik takových *polyhistorů* bylo. Patřil k nim například Franz Boas (1858 - 1942), vůdčí postava moderní antropologie a první univerzitní profesor antropologie ve Spojených státech (od roku 1888). Dnes už snad takoví znalci mnoha vědních oborů existovat nemohou, protože nové výzkumy jsou na denním pořádku a antropologických publikací je každý rok na tisíce. Prostě se už obor antropologie v celé své mnohotvárnosti obsáhnout nedá. Ale ti, kteří píšou učebnice obecné antropologie a podávají přehled antropologie jako celku, jsou alespoň povrchně seznámeni se všemi podobory, i když se obvykle specializují jen v jednom nebo dvou. V této souvislosti se nabízí otázka: Je lépe vědět všechno o málu, anebo málo o všem?

B.Š.: Chceš tím snad říci, že holistický přístup se už nemůže dost dobře uplatňovat?

Z.S.: To jsem neřekl, ani říct nechtěl. Stále platí, že ať už antropologové studují cokoli, snaží se to zkoumat v co možná nejširším kontextu a se všemi vztahy, které jsou v té souvislosti závažné. V nedávno vyšlém sborníku *Studia Ethnographica* IX, který vydala Univerzita Karlova, jsem uvedl tento příklad: Fyzický antropolog bude třeba studovat výskyt nakažlivých nemocí v minulé i současné době, protože ty jsou hybnou silou přirozeného výběru, a proto hrají (a hrály) důležitou úlohu v biologickém vývoji člověka. Ale jeho závěry by nebyly úplné, kdyby nevzal v úvahu způsoby chování, které buď šíření nemocí umožňují, nebo jim zabraňují: stravu, hygienu, způsob péče o děti, náboženské obyčeje, migraci a mnoho jiných faktorů. Všechny tyto faktory jsou kulturní, a proto spadají do oboru kulturní antropologie. Podotýkám, že slovo kulturní užívám v antropologickém smyslu: lidské chování, kterému se člověk naučí jako člen té které společnosti.

B.Š.: Má americká antropologie nějaká další specifika, čím se vůbec ještě vyznačuje?

Z.S.: Mimořádná důležitost se přikládá terénní práci. Tak například disertační práce na doktorát v kulturní/sociální antropologii je nemyslitelná bez delšího výzkumu v terénu. V sociokulturní antropologii obvykle trvá práce v terénu celý rok - alespoň rok - a to proto, aby se antropolog seznámil na vlastní oči (a uši) s aktivitami lidí a studoval společnosti během všech čtyř ročních období (pokud ovšem čtyři období mají). V lingvistické antropologii trvá výzkum také dost dlouho, ale je možné ho provést i během několika časových úseků. Nakonec lidé mluví v zimě stejně jako v létě a o některých aktivitách si lze s informátory podrobně promlouvat. Pobyt v terénu je pro antropologa neobyčejně důležitý, protože mu dává příležitost, aby se alespoň na čas stal externím členem společnosti, kterou studuje. Když antropolog v dané společnosti několik týdnů nebo pár měsíců žije, lidé si na něho zvyknou. Pak se může plně soustředit na to, jak taková společnost běžně funguje. Jde tu především o to, aby antropolog neviděl danou kulturu a vztahy mezi jejími členy jen zvenku (tj. jako "objektivní" pozorovatel, tedy etický), ale do určité míry i zevnitř (ovšemže s pomocí informátorů, tedy émický).

B.Š.: Ve Spojených státech je ovšem k antropologickému studiu více příležitostí. Tvoje činnost v tomto oboru je přímo modelem pro ostatní badatele.

Z.S.: Vyžadovat terénní práci od postgraduálních studentů a kandidátů doktorské hodnosti ve Spojených státech je mnohem jednodušší než, řekněme, v České republice. U nás máme stále ještě mnoho různých etnických skupin, které lze studovat - třeba indiány. Jejich vlastní, původní kultury se však stále a rychle přizpůsobují kultuře americké společnosti, která je obklopuje. Důležité je ovšem také studium těchto změn. K tomu pak přistupuje i to, že je celkem snadné dostat finanční podporu na výzkum spojený s disertační prací nebo na postdisertační výzkum, ať už se provádí u etnických skupin ve Spojených státech, Mexiku či v Kanadě, nebo na Nové Guineji či v Nigérii. K tomu dodávám ještě malou poznámku: Antropolog, který by si těžko zvykal na neznámá jídla a odlišné klima a který by postrádal pohodlí svého domácího prostředí, by si asi měl zvolit jiné povolání. Naopak zase lidé často závidí antropologům to, že mají po světě několik *domovů*: ten, kde se narodili a vyrostli, ten, kde bydlí, a těch několik, kde strávili delší čas během svého terénního výzkumu.

B.Š.: Zmínil ses o tom, že jedním z podoborů antropologie je antropologie aplikovaná. Četl jsem, že ve Spojených státech studuje antropologii velmi mnoho studentů. Nezdá se mi možné, že všichni tito studenti, kteří antropologii mají jako hlavní obor, ji nakonec vyučují. Jak se vůbec antropologických vědomostí v praxi využívá?

Z.S.: Samozřejmě budu mluvit o aplikované antropologii ve Spojených státech, ale doufám, že mé poznámky budou prospěšné i zdejším studentům. U nás byly o tomto druhu antropologie napsány knihy a sborníky a vycházejí také vědecké časopisy. Pokusím se stručně shrnout, co je pro toto téma nejdůležitější. Aplikace fyzické (biologické) antropologie je mnohotvárná: ve veřejném zdravotnictví, výživě, genetickém poradenství, epidemiologii, drogové prevenci a dalších oblastech. Protože by fyzikální antropologové měli být informováni o lidské anatomii a fyziologii, užívá se jejich vědomostí v designu. Průměrná fyzická postava se totiž liší od jedné společnosti ke druhé, a tak například sedadla autobusů by se měla projektovat s přihlédnutím k této skutečnosti, aby se na nich pohodlně sedělo. Dále jsou tito antropologové občas nápomocni policii a soudům, když je potřeba identifikovat pohlaví a stáří kosterních pozůstatků.

Archeologie se uplatňuje v tzv. předstihovém nebo jinak řečeno v záchranném výzkumu. Jde o rychlý výzkum budoucích stavení, silničních tras, oblastí přehradních jezer apod., zaměřený na záchranu archeologických památek před náhodným zničením. Proto se u nás tomuto druhu archeologie říká *salvage archaeology*, tj. záchranná archeologie.

O aplikacích lingvistické antropologie jsem již dost napsal ve své knize, která byla přeložena do češtiny pod titulem *Jazyk, kultura a společnost: Úvod do lingvistické antropologie /1997/*. Tam uvádím příklady aplikace v soudních řízeních, jazykovém plánování, jakož i udržování a posilování jazyků, kde tradiční předávání řečové kompetence z rodičů na děti už není účinné nebo vůbec neprobíhá.

V sociokulturní antropologii je možných aplikací velmi mnoho. Z časových a jiných důvodů by bylo neúnosné zmínit se o všech nebo i o většině z nich. Tak tohle je jen výběr: Obecně lze říct, že ty praktiky, které fungují v jedné společnosti, nemusí dobře fungovat v druhé, neboť konstelace kulturních faktorů je v ní do určité nebo značné míry jiná. Tady znovu připomínám holismus. Tak například jestliže velký podnik zaměstnává větší část lidí z jinokulturní minority, bude na prospěch nejen vedení takového podniku, ale i zaměstnancům, když antropolog bude interpretovat rozdíly v kulturních orientacích mezi nimi. Může jít třeba o nedávné uprchlíky z jiného státu, jejichž kultura se liší od kultury většiny společnosti. Takovou obousměrnou interpretaci může antropolog poskytnout ve všech pluralitních společnostech, jejichž počet se v současné době stále zvětšuje. Jde zejména o oblasti sociální péče, péče o nemocné, lidského stáří, ale také obchodu, školství, národohospodářského rozvoje atd. atd. A pokud se v daném státu antropologů k těmto účelům neužívá? Tady bych doporučil těm, kdo antropologii vystudovali a mají zájem o aplikaci spíše než o výuku nebo muzejní kurátorství, aby přesvědčili zaměstnavatele, že se jim služby antropologa dobře vyplatí. Antropolog to třeba může dokázat pochopením kulturních rozdílů a návrhem přijatelného kompromisního řešení mezikulturních problémů.

B.Š.: V této souvislosti mě napadlo, že mezi největší antropology světa patří Američan českého původu Aleš Hrdlička (1869 - 1943). Platí dodnes Hrdličkova teorie o asijském původu amerických indiánů? Jak je vůbec Hrdlička ve Spojených státech hodnocen?

Z.S.: Hrdlička nejdříve vystudoval ve Spojených státech medicínu (myslím, že to bylo v New Yorku) a brzy potom odjel do Paříže studovat fyzickou antropologii. Po svém návratu do Spojených států se pak stal jedním ze zakladatelů americké fyzické antropologie. Kromě své teorie, že původní obyvatelé Nového světa přišli přes Beringův průliv z Asie, byl na začátku století známý svou prací o neandertálcích. (Mimochodem, dnes už nikdo nepochybuje o správnosti Hrdličkovy teorie o původu indiánů.) Někdy kolem roku 1910 byl Hrdlička jmenován kurátorem fyzické antropologie ve Smithsonianově institutu ve Washingtonu. Hrdlička byl tehdy velmi známá osobnost v Americe, ale měli bychom si připomenout, že se narodil v Humpolci, ve východních Čechách jako jsou Pardubice.

B.Š.: Indiáni jsou pro Evropana jakýmsi snem. Prožíval jsi někdy nějakou indiánskou romantiku, indiánky, mayovky?

Z.S.: Co se týká té indiánské romantiky, kterou mnoho mladých lidí tady u vás načichne, má odpověď tě asi překvapí. Můj nejromantičtější zážitek byl asi před pěti roky na lesní pasece poblíž Dobříše. Byl jsem tam pozván jeden víkend, když jsem byl v Praze na krátké návštěvě, abych v táboře českých Euroindiánů řekl něco o indiánech ve Spojených státech, a pak odpověděl na otázky z řad posluchačů. Vezl mě tam z Prahy autem jeden jejich člen, a když jsme dojeli na místo a já jsem vystoupil z auta, užasl jsem. Kromě aut, která byla zaparkována opodál, vypadalo to na té pasece asi tak, jak to muselo vypadat na Velkých pláních někdy ve třetí čtvrtině 19. století. Mladé manželky tam pletly svým manželům copy, opékaly

maso na rožních, týpí měla své vstupní otvory na východ a všechny účastníci měli na sobě autenticky vypadající indiánské oděvy. Prostě jsem se cítil, jako bych se najednou octl někde v šajenském nebo černonožském táboře před stopadesáti lety. A to bylo nezapomenutelné. Jenom já jsem tam nepatřil: měl jsem na sobě džínsy a docela obyčejnou košili. Pokud si pamatuji, byla moje první věta: *Kdybyste se na dnešní indiány Velkých plání jeli podívat, byli byste zklamáni - oni se dnes strojí asi tak jako já, ale asi s větším vkusem*. Dalo by se říci, že se dnes taková exotická (etnograficky autentická) romantika velmi těžko hledá a je už jí bohužel strašně málo.

B.Š.: Abychom teď všechno shrnuli, řekni mi, co může studium sociokulturní antropologie přinést našim studentům, i když to není jejich hlavní obor?

Z.S.: Nejprve bych upozornil na to, že studium jiných kultur pomůže studentům lépe chápat jejich vlastní kulturu, kterou považují za něco tak samozřejmého, že o ní téměř vůbec neuvažují. Navíc si studenti uvědomí, jak důmyslně se lidé v jiných společnostech dovedou přizpůsobit nejrůznějším přírodním prostředím. O poznání a nezaujaté posouzení způsobu života jiných národů by se měl snažit každý, kdo se považuje za vzdělaného člověka. Ale naučit se minimalizovat etnocentrismus - tj. běžný předpoklad členů všech společností, že jejich způsob života je samozřejmý a rozumný, zatímco způsob života členů cizích společností je kuriózní a snad i pošetilý - se vyplatí i lidem, kteří jsou jinak prakticky založení. Jde hlavně o pracovníky v zahraničním obchodu, diplomatické úředníky, majitele a úředníky cestovních kanceláří, účastníky mezinárodních konferencí a kongresů a všechny ty miliony turistů, kteří jistě dají přednost tomu, aby se v cizích zemích spíše dobře bavili, než aby byli šokováni tím, čemu nerozumí a ani se nesnaží porozumět. Mohl bych uvést další důvody, ale spokojím se jen s jedním, ale důležitým. Snaha a schopnost pochopit to, co motivuje členy jiných národů, by mělo podstatně snížit rasové, národnostní a náboženské předsudky a přispět tak k snášenlivosti mezi národy a blahobytu všech lidí.

Ptal se a rozhovor zaznamenal Bohuslav Šalanda.